

Razvoj publike: priručnik za edukaciju arhivista i baštinskih stručnjaka / [urednice Vlatka Lemić, Tamara Štefanac].

Zagreb : ICARUS Hrvatska, 2021. 80 str.

Udruga ICARUS Hrvatska objavila je 2021. godine priručnik *Razvoj publike – priručnik za edukaciju arhivista i baštinskih stručnjaka* koji je tiskan uz potporu programa Kreativne Europe u okviru projekta CREARCH – Creative European Archives. Na ukupno 79 stranica u priručniku su, uz mnogo ilustrativnih fotografija, opisani razni primjeri dobre prakse baštinskih ustanova u Europi. Tako koncipiran priručnik baštinskim stručnjacima nudi kvalitetan pregled oblika komuniciranja baštine u virtualnom okruženju i uvid u za to prikladne digitalne alate, potiče ih i daje im upute za provođenje takvih ili osmišljavanje sličnih modela komuniciranja baštine u informacijskim ustanovama. U Hrvatskoj do sada nije postojao priručnik koji baštinskoj zajednici može poslužiti kao vodič u planiranju aktivnosti kojima će arhive i druge baštinske ustanove približiti javnosti. Zbog toga ovaj priručnik predstavlja značajan pomak u hrvatskoj baštinskoj zajednici u smjeru poticanja i organiziranja suvremenih oblika komunikacije baštine s posebnim naglaskom na prilagođavanje tih oblika ciljanoj publici i potencijalima njezina razvoja.

U uvodnom dijelu urednice doc. dr. Vlatka Lemić i dr. sc. Tamara Štefanac predstavljaju projekt CREARCH čiji je cilj upoznati javnost s arhivima i važnošću arhivskog gradiva. Svrha je projekta povećati broj i proširiti strukturu arhivske publike. Radi ostvarenja tih ciljeva projektom se razvijaju inovativni načini komuniciranja priča iz arhivskih dokumenata. Upravo je zato priručnik fokusiran na prikaz zanimljivih praksa koje predlažu na koje načine približiti građane arhivima. Prvi dio priručnika predlaže opće upute za izvođenje edukacijskih programa za arhiviste koje su izrađene pod vodstvom voditelja projekta Fondazione Banco di Napoli. Drugi dio fokusiran je na prikaz edukacijskog programa „Razvoj publike“ koji je u 2020. godini organizirala udruga ICARUS Hrvatska i koji je okupio arhiviste i baštinske stručnjake s ciljem poboljšanja njihovih kompetencija. Treći dio priručnika prikazuje primjere dobre prakse uključujući primjere digitalnih platforma, alata za izradu virtualnih izložaba i didaktičkih igara.

Urednica, doc. dr. Vlatka Lemić, nakon uvodnih riječi predstavila je ideju CREARCH projekta te programe koje je u sklopu projekta organizirala udruga ICARUS Hrvatska. Među projektnim se aktivnostima ističe platforma „Priče iz arhiva“ kao jedan od primjera načina na koji je korištenjem digitalne tehnologije javnosti moguće približiti neobične priče i sadržaje arhivskih zapisa te virtualnim okupljanjem predstaviti i prenositi povijest.

Prvi dio priručnika, pod naslovom *Edukacijski materijal za razvoj publike CREARCH projektnog tima*, sastoji se od šest poglavlja. U uvodnom dijelu naglašava se

problem slabog interesa arhivista za osuvremenjivanje institucijskih ciljeva i uključivanje javnosti u svoje aktivnosti. Istaknuta je potreba za preispitivanjem svrhe arhiva (koji više nisu samo prostori za sređivanje i čuvanje gradiva) te za promišljanjem o alatima koji će bolje povezati arhiviste i novu publiku. S obzirom na to da je cilj prvog dijela priručnika ponuditi načine izvođenja edukacijskih programa za arhiviste i baštinske stručnjake, u poglavlju *Metodologija* predlažu se metode i tehnike kojima se treneri mogu koristiti tijekom edukacije kao što su obogaćena prezentacija, razmjene ideja i mišljenja, studije slučaja i igre uloga. U trećem poglavlju *Arhivi kao spremišta*. *Arhivi kao vrijednost* naglašava se problem s tradicionalnim arhivističkim obrazovanjem koje praktički usporava usvajanje nove sheme za pristup arhivima. Zbog toga priručnik kao prvi korak edukacije predlaže bavljenje novim pitanjima digitalnog i analognog čuvanja te mogućem suživotu tradicionalnih i digitalnih načina pohrane, očuvanja, korištenja i prezentacije. U poglavlju se ističe kako je „ključ“ otvoriti arhive javnosti jer je zapravo svrha napora svakog arhivista da se javnost koristi gradivom što je ključno u osuvremenjivanju vrijednosti arhiva. U uvodnom dijelu prvog poglavlja pripovijedanje je istaknuto kao izvrstan način prenošenja osjećaja i vrijednosti – pričanja priča. Zbog toga su četvrto i peto poglavlje fokusirani na pripovijedanje i njegov potencijal. Javna povijest ističe se kao novi model za pripovijedanje izvora jer povijest predstavlja „osnovnu djelatnost“ arhivske ustanove. U ovom dijelu priručnika postavljen je niz pitanja koji može pomoći polaznicima edukacije, arhivistima i drugim baštinskim stručnjacima u organizaciji učinkovitog projekta pripovijedanja o svojim arhivima. Također, predstavljeni su zanimljivi primjeri pripovjedačkih projekata kao što su projekt *Dan rudara (Miners Day)*, projekt *Arhiv ispriповijedanih*, projekt *Priče iz arhiva* i projekt *Digitalizacija iza slike i teksta. Topoteka i pametni roman Vilijun*. Posljednje poglavlje u prvom dijelu priručnika pod naslovom *Poslovna ekonomija, stvaranje vrijednosti kroz kulturnu baštinu* naglašava mogućnost javnih digitalnih arhiva kao mjesta koja mogu dugoročno pridonijeti promociji kreativnih proizvoda i dugovječnosti sadržaja te izgradnji dugoročnog pamćenja.

Drugi dio priručnika – *ICARUS HR: Edukacijski program (seminar i radionica) „Razvoj publike“* – opisuje online tečaj koji se održavao od 27. svibnja do 5. lipnja 2020. godine i koji je okupio baštinske stručnjake radi razvijanja i povećanja njihovih kompetencija u nizu seminara i radionica na temu prilagodbe u digitalnom dobu, novih modela predstavljanja izvora, virtualnih izložaba i ulozi baštine u proizvodnji kulturnih sadržaja. U priručniku se nalaze sažeci predavanja i QR kodovi na mrežno mjesto na kojemu je dostupna prezentacija predavanja. Prvoga dana edukacije održana su tri predavanja. Urednice priručnika „Razvoj publike“, doc. dr. Vlatka Lemić i dr. sc. Tamara Štefanac, održale su dva predavanja pod temama *Arhivi kao spremišta*, *arhivi kao vrijednost* i *Arhivi i arhivske prakse u digitalnom dobu*.

Vlatka Lemić u predavanju pod naslovom *Arhivi i ljudi u digitalnom svijetu – interakcija i sinergija* govori o već spomenutoj otvorenosti arhiva i arhivista prema novim, nekonvencionalnim pristupima u oblikovanju arhiva te se dotiče temeljnih postavki arhivske djelatnosti u digitalnom okruženju kao što su fleksibilnost i prilagodljivost u odgovaranju na razne izazove suvremenog društva, umrežavanje sa suradničkim mrežama te suradnja s akademskim, baštinskim, IT sektorima i raznim korisničkim skupinama.

U sažetku predavanja Tamare Štefanac pod naslovom *Muzeji i arhivi u svijetu kreativnih industrija* govori se o segmentu planiranja „razvoja publike“ koji u arhivima, muzejima i drugim baštinskim ustanovama uključuje planove i u fizičkom i u virtualnom prostoru te o postojanju alata koji omogućuju nove načine otvaranje baštinskih ustanova prema publici.

U trećem predavanju pod naslovom *Prilagodba digitalnom dobu: kulture politike, prakse i vještine baštinskih stručnjaka po mjeri korisnika* Aleksandra Uzelac i Barbara Lovrinić govore o temi kulturne politike koja se dotiče pitanja tehnologije, politike i obrazovanja te o novim *policy* pristupima u digitalnom kontekstu.

Drugog i trećeg dana edukacije održano je predavanje Željke Miklošević pod naslovom *Publika i novi modeli predstavljanja izvora u baštinskim institucijama*. Predavanje je fokusirano na poznavanje publike baštinskih institucija, ciljeve razvoja i istraživanje publike te na koncu predstavljanje izvora i programa za različite vrste publike s posebnim naglaskom na pričanje priča (narativnost).

Goran Zlodi četvrtog je dana edukacije održao predavanje na temu *Virtualne izložbe i digitalno pripovijedanje*. Sažetak predavanja jasno daje definiciju izložaba i bitnu razliku između fizičkih i virtualnih izložaba. Također, u predavanju je poseban naglasak na važnosti digitalnog pripovijedanja odnosno logičkog slijeda na kojemu se izložba temelji te je ponuđen i opisan alat za digitalno pripovijedanje.

Peti dan edukacije Jasna Horvat i Josipa Mijoč govore su o ekonomiji baštine i kreativnoj industriji i uporabi baštine. Sažetak njihova predavanja *Kreativna industrija i uloga baštine u proizvodnji kulturnih i kreativnih sadržaja* daje jasnu definiciju kreativne industrije, opisuje sektore kreativne industrije te upućuje na nove spoznaje o kreativnoj industriji koje se temelje na projektima čiji je sadržaj iznikao iz lokalne kulture.

Posljednji, treći dio priručnika – *Primjeri dobre prakse* – predstavlja aktivnosti raznih projekata koji mogu poslužiti kao poticaj za razvoj novih ideja i programa. Treći dio priručnika podijeljen je na osam poglavlja u kojima su predstavljeni primjeri dobre prakse korištenja različitih platforma, alata i didaktičkih igara koji će publici približiti arhive i njihove dokumente.

Vlatka Lemić u poglavlju *Suradnička digitalna platforma Topoteka* predstavlja digitalnu platformu nastalu u okviru EU projekta *Kreativna Europa co:op Commu-*

nity as *Opportunity* koja omogućuje objavu, opis i pretraživanje povijesnih izvora, od fotografija, AV zapisa i dokumenata. *Topoteka* je dobar primjer iz prakse posebice zbog svojih suradničkih mogućnosti i *crowdsourcing* rada te je prepoznata kao jedna od trideset najboljih europskih kulturnih praksa.

Projekt *Bulwark of Europe* u drugom je poglavlju predstavio Filip Šimunjak. Projekt može poslužiti kao primjer dobre prakse jer se mrežna stranica projekta sastoji od vizualnih prikaza koji uključuju interaktivne karte i 3D modele koji mogu pomoći istraživačima i studentima za proučavanje Vojne krajine i rane faze Hrvatske i Slavonske vojne krajine. Uz to, svakako može poslužiti arhivistima i ostalim stručnjacima u baštinskim ustanovama kao primjer primjene različitih alata za vizualni prikaz gradiva.

Željko Trbušić, u priručniku je u trećem poglavlju pod naslovom *Spacetime Layers – baština na dlanu* predstavio platformu za izradu interaktivnih karata i kulturnih ruta. U poglavlju je opisan način izrade kulturnih ruta u platformi Spacetime Layers te mogućnosti prezentacije arhivskog gradiva na navedenoj platformi.

Marijana Tomić predstavila je projekt *Pisana baština* i njegove ciljeve, a posebno je istaknut cilj uključivanja građanstva u znanstvena istraživanja pri čemu se potiče komunikacija s publikom i interaktivnost. Navedeni se primjer iz prakse nadovezuje na prethodno opisani jer govori o mogućnostima i oblicima komuniciranja glagoljske baštine u digitalnom okruženju i predstavlja mogućnosti izrade virtualnih izložaba na prije spomenutoj platformi Spacetime Layers i platformi StoryMap KnightLab.

Sljedeći primjer iz prakse predstavljen je u poglavlju *Didaktička igra Putovima zavičaja* u kojem su Petar Elez i Irena Milobara predstavili didaktičku igru „Putovima zavičaja“ nastalu u okviru razvoja programa arhivske pedagogije Državnog arhiva u Vukovaru 2018. godine. Predstavljena didaktička igra, iako namijenjena učenicima, može poslužiti i kako bi vizualno naglasila i promovirala kulturnu i povijesnu baštinu.

Nela Kušanić u poglavlju pod naslovom *Javni programi u arhivu kao poveznica sa zajednicom* naglašava važnost suradnje arhiva s lokalnom zajednicom i drugim ustanovama i društvima koje se bave istraživanjem i zaštitom kulturne baštine radi promocije i predstavljanja arhivskoga gradiva. Kao primjer dobre prakse navodi Državni arhiv u Sisku u kojemu zaposlenici organiziraju razna javna događanja kojima nastoje ojačati svijest o značaju arhivske djelatnosti.

U trećem dijelu priručnika Tamara Štefanac predstavila je časopis *@arhivi* koji je namijenjen zajednici baštinskih stručnjaka i koji raznim predstavljanjima arhivskih aktivnosti, usmjerenih na suradnju i interakciju sa stručnjacima i korisnicima, nastoji doprijeti do šire publike unutar baštinske zajednice.

Na samom kraju priručnika prikazan je posljednji primjer dobre prakse – *Korčulanske plivačice na lenti vremena – Rad u programu Timeline JS pri pripremi izložbe „Plivaju i praše – naprid naše!“* – koji je predstavila Maja Haraminčić Cebalo. Opisana je izrada izložbe u čast devedeset godina postojanja Korčulanskog plivačkog kluba koja je predstavljena na Međunarodnom danu arhiva. Izložba je izrađena u Timeline JS alatu koji je odabran zahvaljujući njegovu zanimljivom predstavljanju na prethodno opisanom edukacijskom programu „Razvoj publike“. Maja Haraminčić Cebalo navela je sve pozitivne i negativne strane alata i izrade izložbe u alatu što svakako može pomoći arhivskim stručnjacima u praksi.

Priručnik *Razvoj publike – priručnik za edukaciju arhivista i baštinskih stručnjaka* predstavlja vrlo kvalitetno i cjelovito štivo za arhiviste, ali i sve druge baštinske stručnjake. Cilj priručnika je prikazima primjera edukacije, seminara, radionica i primjera dobre prakse doprinijeti većoj prisutnosti arhiva na kulturnom tržištu. Ovakav priručnik do sada u Hrvatskoj nije izrađen, a prijeko je potreban kako bi educirao stručnjake za rad u novom virtualnom okruženju uz pomoć inovativnih digitalnih alata.

Priručnik, osim uputa za edukaciju i primjera dobre prakse, sadržava i mnoštvo fotografija opisanih platforma i alata te nudi QR kodove na izložbe koje su opisane u priručniku.

Također, na mrežnoj stranici CREARCH projekta <https://www.icarushrvatska.hr/projekti/crearch> moguće je pogledati cjelovite prezentacije edukacijskog programa „Razvoj publike“ koji je, u obliku kratkih sažetaka, predstavljen u priručniku.

Osim baštinskih stručnjaka, priručnik može poslužiti profesorima koji studente informacijskih znanosti upoznavaju s problematikom arhivske struke u digitalnom dobu i najboljom arhivskom praksom na europskoj i hrvatskoj razini.

Ovaj priručnik svakako predstavlja orijentir i oslonac pri osmišljavanju projekata komuniciranja baštine u virtualnom okruženju.

Laura Grzunov